

Сидоренко Н.І. . доцент кафедри загальної, вікової та педагогічної психології
Житомирського державного університету імені Івана Франка

**СТИЛЬОВІ ОСОБЛИВОСТІ САМОРЕГУЛЯЦІЇ ПОВЕДІНКИ
МАЙБУТНІХ ВЧИТЕЛІВ**

Актуальність дослідження. Одним з найактуальніших напрямків сучасних психологічних досліджень виступає постановка та всебічний аналіз проблеми гармонійного розвитку особистості, яка потребує подальшого теоретичного осмислення крізь призму чисельних форм діяльності людини на різних етапах її життєвого шляху. Сучасна психологічна наука активно утверджує тезу про необхідність усвідомлення особистості як суб'єкта ініціації власної активності. В такому контексті сутнісними характеристиками особистості постають такі патерни, як ініціативність, самовизначення, самоставлення, самовизначення, самоактуалізація, саморефлексія тощо (К.О.Абульханова-Славська, М.Й.Боришевський, О.А.Конопкін, В.І.Моросанова, С.Л.Рубінштейн, О.П.Саннікова, В.І.Слободчиков, Н.Д.Хмель, О.Я.Чебикін та ін.). До складу цих характеристик як фундаментальна входить і здатність особистості до оволодіння власною поведінкою (активністю), - саморегуляція. Реалізації суб'єктного підходу до вивчення індивідуально-типових форм довільної активності людини значною мірою сприяє вивчення індивідуально-стильових особливостей саморегуляції (В.І.Моросанова, О.А.Конопкін). Оскільки сама категорія саморегуляції отримала у психології особливий теоретико-методологічний статус і виступає у функції як провідного пояснюючого принципу, так і як критерій для побудови дослідницьких технологій, логічним і законмірним є факт виокремлення проблеми саморегуляції у самостійний об'єкт як теоретичного осмислення, так і в руслі розв'язання значного кола прикладних завдань.

Натомість, незважаючи на певне зростання кількості досліджень, присвячених проблемі саморегуляції у сучасній психології, зберігається значний розрив між теоретичними засадами та їх експериментальним впровадженням у практику психологічного забезпечення педагогічної діяльності, зокрема на етапі її професійної підготовки. Відтак, проблема індивідуально-стильових особливостей

самореуляції довільної активності та їх урахування при розробці ефективних засобів формування у майбутнього педагога здатності до свідомої саморегуляції довільної активності залишає й досі чимало відкритих питань.

Мета та завдання дослідження. Враховуючи актуальність проблеми, її недостатню розробку, у своєму дослідженні ми поставили за мету вивчити стильові особливості саморегуляції поведінки студентів-педагогів та з'ясувати місце регуляторно-особистісних властивостей у стильовій організації свідомої саморегуляції довільної активності.

Для досягнення поставленої мети нами вирішувались такі завдання: уточнити поняття стилю саморегуляції, визначити характерні особливості різних стилів свідомої саморегуляції довільної активності, дослідити особливості їх прояву та характерні ознаки особистісно-регуляторного рівня кожного з них у студентів педагогічного вузу.

Вирішуючи першу задачу, нами було здійснено психологічний аналіз наукових джерел з проблеми проблеми саморегуляції, який дозволив констатувати, що у сучасних психологічних концепціях, що розглядають проблеми саморегуляції, спостерігається зміна дослідницьких парадигм. Так, активно починають розроблятися підходи до вивчення саморегуляції у контексті аналізу особистісного рівня регуляції [А-18], [М-15], [П-20], [П-33], [К-19], [Ч-3], та ін.. На необхідність вивчення особистісного рівня саморегуляції вказував С.Л.Рубінштейн, підкреслюючи, що регулятивні процеси закріплюються в особистості у формі характеру і здібностей та діють на всіх рівнях активності людини, забезпечуючи успішність будь-якої діяльності [Р-18].

Одним з механізмів інтеграції у єдине ціле властивостей носія психіки, психічних особливостей та вимог дійсності є індивідуальний стиль. За В.С.Мерліном [М-32], індивідуальний стиль є своєрідним інтегративним механізмом, що формує інтегральну індивідуальність. Уявлення про інтегративну функцію індивідуального стилю виходять: 1) з розуміння людини як суб'єкта; 2) з того, що суб'єкт характеризується специфічними способами свого існування; 3) з

того, що він живе в оточуючій його дійсності згідно своїм особливостям та тим вимогам, які вона йому пред'являє.

Саме поєднання трьох модальностей, на думку К.А.Абульханової-Славської (1983) [А-23], - активності, розвитку, інтегральності – повинно лягти в основу єдиного типу особистості. Створення такої трьохрівневої структури здійснено В.І.Моросановою на основі уявлень про цілісну систему саморегуляції довільної активності, яка дозволяє реалізуватися суб'єктній цілісності, на основі усвідомлюваної цілеспрямованої активності, в концепції індивідуального стилю саморегуляції. “Індивідуальний стиль активності та індивідуальний стиль саморегуляції можна розглядати як два відповідних індивідуальних способи існування людини. Узагальнена схема взаємодії людини зі світом може бути представлена таким чином: суб'єкт – індивідуальний стиль саморегуляції активності – індивідуальний стиль активності – вимоги дійсності” [М-13, с.57].

Методи дослідження. Для вивчення особливостей прояву свідомої саморегуляції довільної активності досліджуваних нами була обрана методика „Стильові особливості саморегуляції поведінки (ССП-98)”, розроблена В.І. Моросановою [М-14]. На діагностику комплексу властивостей, що опосередковують процес становлення свідомої довільної саморегуляції поведінки була спрямована група методик, яка включала багатофакторний особистісний опитувальник Р.Кеттелла, особистісний опитувальник Г. Айзенка, методика діагностики емоційної зрілості О.Я. Чебикіна, методика діагностики мотивації уникнення невдач та прагнення до успіху Т.Елерса .

Результати дослідження.

Дослідження здійснювалося зі студентами 1-5-х курсів педагогічного університету, які навчаються на факультеті іноземних мов Житомирського державного педагогічного університету імені Івана Франка. Загальна кількість досліджуваних становила 142 особи. Серед них – 35 студентів першого, 35 –

другого, 37 – третього та 35 – четвертого курсів. Дослідження здійснювалось впродовж 2001-2002 рр.

Висновки.

Узагальнюючи наслідки проведеного дослідження можна зробити попередні висновки:

1. Проблема індивідуального стилю саморегуляції, незважаючи на її актуальність, є недостатньо вивченою, особливо характер особистісно-регуляторного рівня стильової саморегуляції майбутнього вчителя.
2. Під індивідуальним стилем саморегуляції ми (слідом за В.І.Моросановою) розуміємо сукупність типових для суб'єкта засобів організації різних форм цілеспрямованої активності та керування ними, індивідуальні особливості процесів моделювання навколишньої дійсності, програмування, оцінювання та корекції довільної активності при досягненні поставлених та прийнятих суб'єктом цілей.
3. Встановлено, що .
- 4.

Література

1. Боришевський М.Й. Розвиток морального саморегулювання поведінки учнів // Психологія. – Вип.24. – К., 1985. – С.3–12.
2. Конопкин О.А. Психологические механизмы регуляции деятельности. – М., 1980.
3. Моросанова В.И. Индивидуальный стиль саморегуляции: феномен, структура и функции в произвольной активности человека. – М., 1998.
4. Моросанова В.И., Коноз Е.М. Стилевая саморегуляция поведения человека // Вопросы психологии. – 2000. – №2. – С.118-127.
5. Миславский Ю.А. Саморегуляция и активность личности в юношеском возрасте. – М., 1991.

6. Чебыкин А.Я. Теория и методика эмоциональной регуляции учебной деятельности. – Одесса: Астропринт, 1999.

7. Sternberg R. Styles of thinking and learning // VIII Europ.conf.on personality. Ghent, 1996. – P. 16.

8. Witkin H.A., Dyk R.B., Faterson H.F. et al. Psychological differentiation. Potomak, 1974.

Вісник Харківського університету. – Харків, 2005. – С.136-140.